

Historická výstavní budova

Opava

Průvodce

SLEZSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

• Interiér Historické výstavní budovy z roku 1895

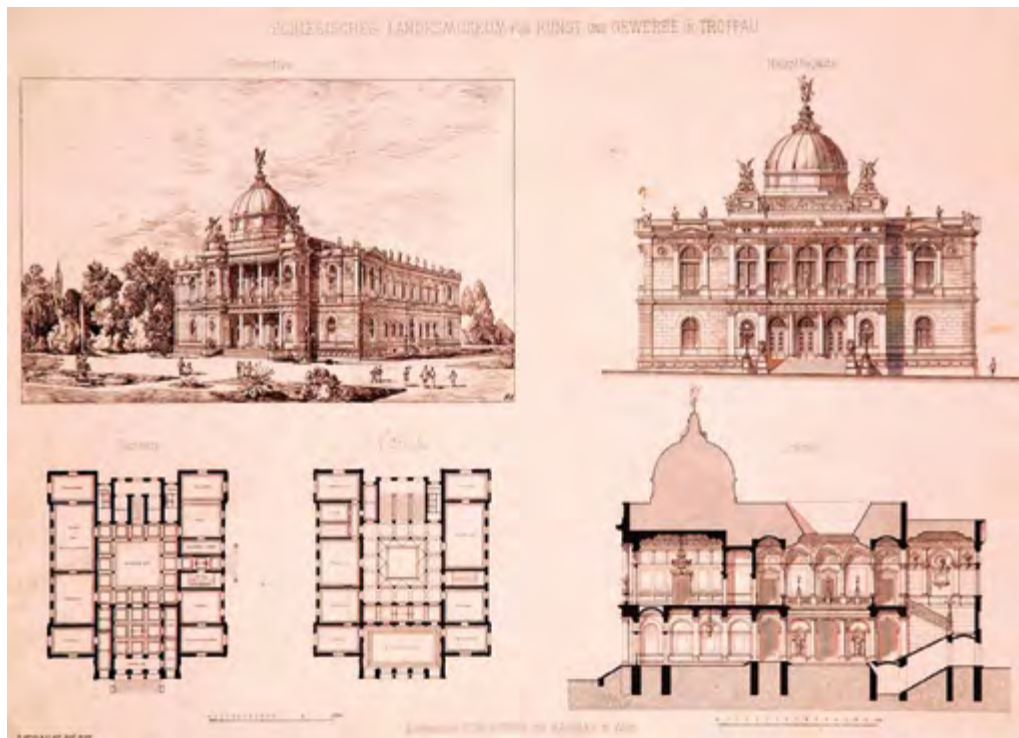
Historická výstavní budova

Slezské zemské muzeum je pomyslnou branou do Slezska. Jeho zájem sahá od živé i neživé přírody přes prehistorii, historii až k dějinám umění, a to především v oblasti historického Slezska, severní a severovýchodní Moravy. Slezské zemské muzeum je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Je nestarším veřejným muzeem na území dnešní České republiky, jeho historie sahá do roku 1814. Zároveň je se svými 2 400 000 sbírkovými předměty třetím největším muzeem v České republice.

Historická výstavní budova je jeho jakousi výkladní skříň, prezentuje ve zkratce prakticky všechna témata, která jsou pro Slezsko i jeho muzeum důležitá. Vedle klíče k poznání této země a pochopení hlubších vztahů mezi tématy pak nabízí také ochutnávku toho nejzajímavějšího, co ve Slezsku můžete najít.

• Exteriér Historické výstavní budovy z roku 1895

• Plány Historické výstavní budovy

Historie

Historická výstavní budova je jedním z šesti expozičních areálů Slezského zemského muzea. Jedná se o volně stojící neorenesanční objekt, vybudovaný pro účely Muzea císaře Františka Josefa pro umění a živnosti, založeného v Opavě v roce 1882 z podnětu Obchodní a živnostenské komory, která také stavbu financovala, a to na pozemku věnovaném knížetem Lichtenštejnem.

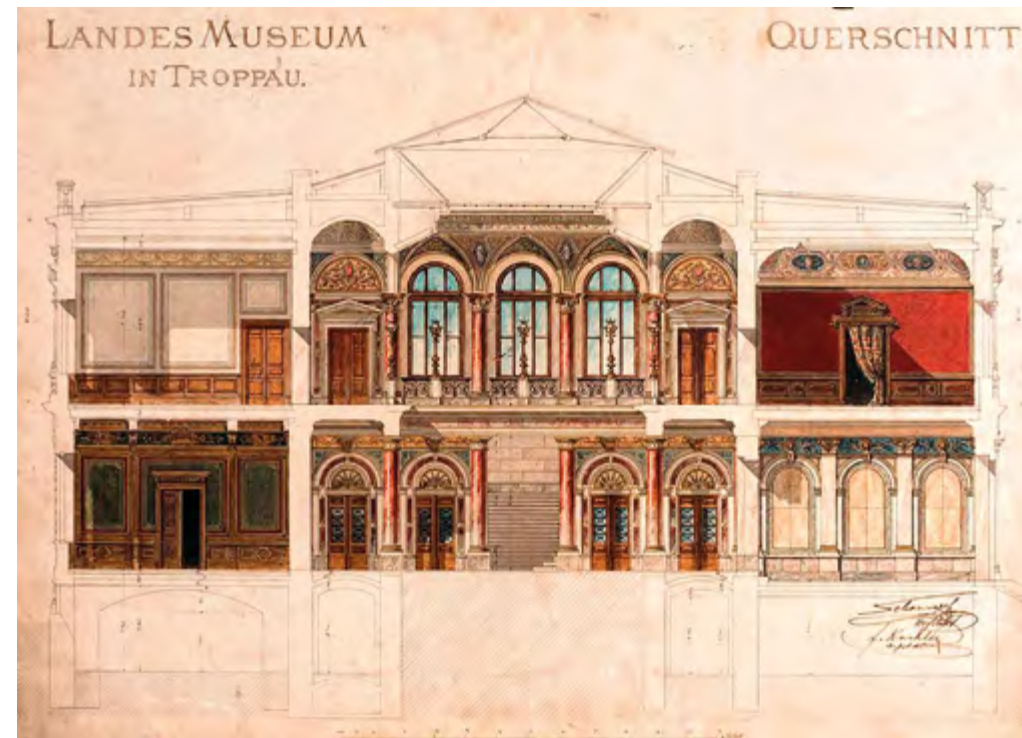
Budova byla postavena podle návrhu vídeňských architektů Johanna Scheiringera a Franze Kachlera v letech 1893–1895 na téměř čtvercovém půdorysu. Sochu Genia a sousosí Pegasů pro výzdobu kopule vyhotovil vídeňský sochař Theodor Friedel. Boční fasáda je situovaná k ulici Komenského, bohatě zdobené průčelí se obrací do městského parku. Sochařská výzdoba průčelí, kde byly instalovány alegorické postavy Malířství, Sochařství a Architektury, byla dílem vídeňského sochaře Karla Schwerzeka.

Monumentální budova, vycházející tvaroslovně z neorenesance, byla na jaře 1945 vážně poškozena

bombardováním. Následná rekonstrukce trvala deset let a vedla k modernistickému řešení interiéru, jež respektovalo plášť budovy a její původní dispozici.

V roce 1955 byla v rekonstruovaném objektu zpřístupněna první poválečná expozice, která sledovala soudobý trend „zesoučasnění“ prezentace historie Slezska. Ideově politická doktrína ovlivnila i tvárnost a pojetí druhé poválečné expozice, jejíž otevření připadlo na rok 1981. Pod názvem *Vývoj přírody a společnosti v Severomoravském kraji* zahrnovala jak přírodovědnou problematiku, tak společenské vědy. Ty byly prezentovány odděleně v samostatných expozičních celcích, určených dispozicí budovy. V roce 1985 byla Historická výstavní budova prohlášena nemovitou kulturní památkou.

Poměrně záhy po zpřístupnění expozice veřejnosti došlo k uzavření budovy z důvodu technicky náročné výstavby kopule nad uličním traktem. Po jejím dokončení byla reinstalována část bývalého Lichtenštejnského sálu (tj. prostor, který byl opticky otevřen do kopule)

• Plány Historické výstavní budovy

a následně proběhla další změna v části orientované do parku, kde byla umístěna kabina nákladního vozu Tatra a vybudováno centrum pro edukaci. Tato část, jakož i navazující, byla ovšem již záhy – prakticky hned po listopadu 1989 – deinstalována.

Polistopadovým změnám se nevyhnula ani protilehlá část prvního patra, kde byl uzavřen průchod mezi výstavními sály, vzniklý vložním spojovacího krčku vedeného skrze boční schodiště. Změny byly vyvolány mj. nutností rekonstrukce střechy z důvodu zatékání dešťové vody. Zanikla tak stálá expozice archeologie a historie. Opakovaně se řešily i technické závady v přízemí budovy.

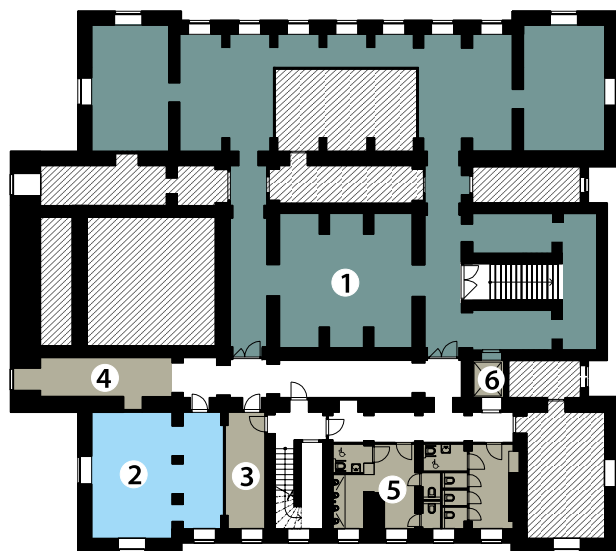
Stručně popsaná situace objektu ukazuje, že se již dlouho před rokem 2010 ocitl ve fatálním stavu. Mimo stavebně technické problémy trpělo samo expoziční využití po roce 1989 provizorií a nejasnostmi a řešilo se případ od případu (např. z opavské části výstavy *Od gotiky k renesanci* /1999/ se stala nedobrovolná „stálá

expozice“, jež byla deinstalována až před zahájením rekonstrukce v roce 2010). Nutnost komplexního řešení historické výstavní budovy byla tedy důsledkem fyzického stavu objektu, provozních a technických nedostatků a dlouholeté absence koncepčního expozičního využití objektu, jenž by odrážel aktuální stav bádání v oblasti dějin a kultury českého Slezska se znalostí dnešních trendů muzejní prezentace a současně zohledňoval zkušenosti několika generací pracovníků Slezského zemského muzea.

Zrekonstruovaná budova s novou expozicí Slezsko byla veřejnosti zpřístupněna v květnu 2012.

EXPOZICE SLEZSKO

Expozice Slezsko zahrnuje všechna tři podlaží Historické výstavní budovy Slezského zemského muzea.

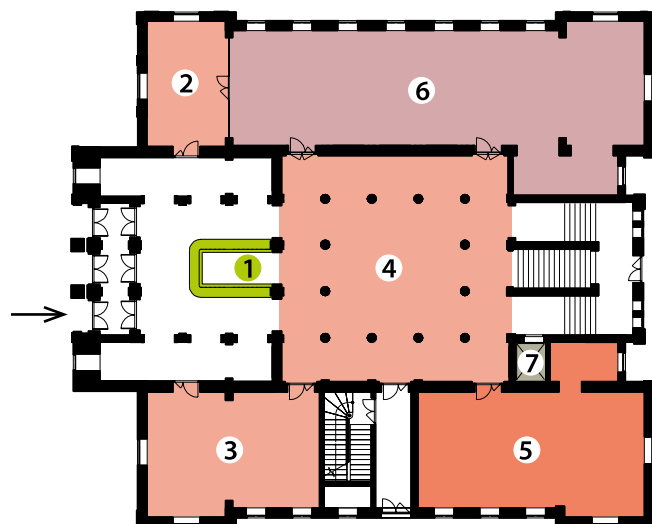

1. PP Příroda Slezska

- 1 expozice „Příroda Slezska“
- 2 edukační místnost
- 3 místnost pro rodiče s dětmi
- 4 místnost pro kola a kočárky
- 5 WC
- 6 výtah

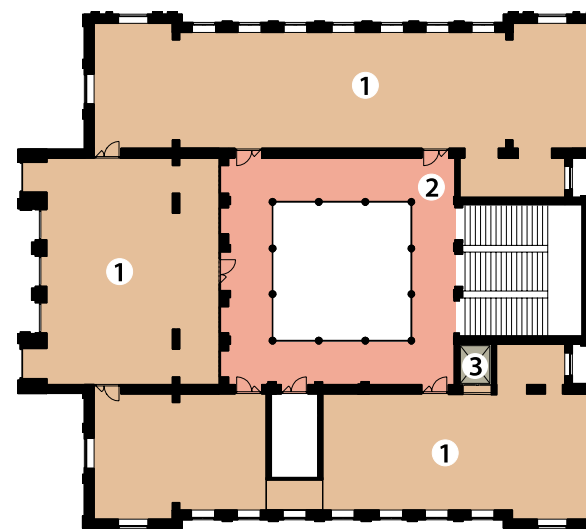
1. NP Křídla myšlenek

- 1 pokladna
- 2 dětské muzeum
- 3 multifunkční sál
- 4 hala
- 5 výstavní sál
- 6 expozice „Křídla myšlenek“
- 7 výtah

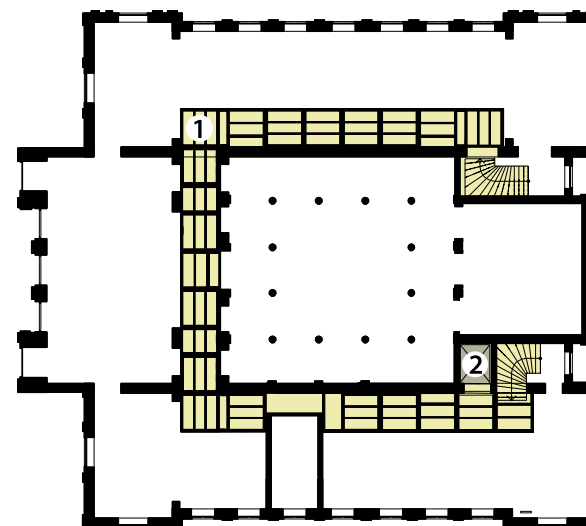
Hlavní vlastností expozice *Slezsko* je její dynamičnost, a to ve všech jejích částech. Zvolené pojetí umožňuje oproti statické konzervativní koncepci průběžně zachovávat přitažlivost pro návštěvníky, a to díky velmi pružné obměně jednotlivých exponátů, případně celých témat. Muzeum tak získalo zázemí pro snadnou aktualizaci expozice v Historické výstavní budově. Vzhledem k omeze-

nému prostoru a s ohledem na velmi bohatý sbírkový fond Slezského zemského muzea je tento koncept řešením, které umožní seznámit návštěvníky s co nejširším spektrem sbírkových předmětů a témat vztahujících se k přírodnímu a kulturnímu bohatství Slezska. S nadsázkou se dá říci, že pokaždé, když k nám návštěvník zavítá, objeví něco nového.

2. NP Encyklopedie Slezska

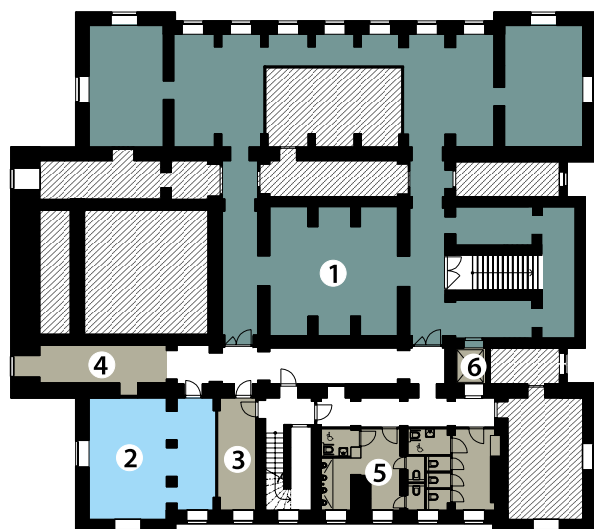
- 1 expozice „Encyklopedie Slezska“
- 2 galerie
- 3 výtah

ochoz Historie Slezska

- 1 expozice „Historie Slezska“
- 2 výtah

PŘÍRODA SLEZSKA

1PP

- 1 expozice „Příroda Slezska“
- 2 edukační místnost
- 3 místnost pro rodiče s dětmi
- 4 místnost pro kola a kočárky
- 5 WC
- 6 výtah

Hlavní úlohou expozice *Příroda Slezska* je přiblížení přírodních podmínek a biodiverzity našeho regionu s přesahy do dalších evropských a světových oblastí. Krajina Slezska skýtá velké množství dokladů historie přírody. Geologická část ukazuje ve zkratce nejstarší historii a geologický vývoj na exponátech ze Slezska a severní Moravy. Je to oblast z geologického hlediska velice rozmanitá, protože se zde stýkají dvě odlišné geologické jednotky – Český masiv a Karpatská soustava. Ve svrchním karbonu vznikla hornoslezská pánev s ložiskem černého uhlí – ostravsko-karvinský revír.

Slezsko je nejdůležitější oblastí čtvrtohorního zalednění v České republice. Významné jsou slezské sopky z rozhraní třetihor a čtvrtohor, jako například Velký Roudný, Uhlířský vrch, Mezina a Bílčice. Na zkamenělinách se ukazuje rozvoj rostlin a živočichů na našem území od prvohor po čtvrtohory. Vedle karbonských vrstev jsou na faunu a flóru zvláště bohaté druhohorní sedimenty, nejlépe dochované v pohoří Moravskoslezských Beskyd, které se jako součást Karpatské soustavy vyvrásnily v třetihorách.

Zvláště významné a bohaté na zvěřící zkameněliny jsou unikátní štramberské vápence vzniklé nahromaděním sčránek mořských živočichů. Korálový útes u Štramberku patří mezi nejbohatší paleontologická naleziště v České republice. Poslední třetihorní záplava zasáhla na Opavsko a Hlučínsko a vytvořila zde ložiska sádrovců s velmi pozoruhodnou faunou a flórou (například Kobeřice, kde se nachází v současnosti jediné těžené ložisko sádrovce na našem území).

V botanické části jsou prezentovány exempláře mechorostů, lišejníků a hub v kombinaci s herbárii významných zástupců rostlinných čeledí se zaměřením na botanicky zajímavá chráněná území (NPR Velká Kotlina, NPR Praděd, NPR Mionší, NPR Radhošť atd.), endemity a reliktu Slezska a severní Moravy.

V zoologické části expozice jsou zdůrazněny především druhy žijící ve Slezsku. Vychází se od vývojově nejjednodušších forem jednobuněčných přes měkkýše a členovce až k obratlovcům.

Geologie a paleontologie

Úvod geologické expozice představuje horniny a minerály z významných lokalit Slezska a severní Moravy. K nejpozoruhodnějším suchozemským ekosystémům v dějinách naší planety patřil karbonský prales. Pralesy tvořily stromovité plavuně, přesličky, kapradosemenné rostliny a kapradiny, tedy rostliny, které dnes známe převážně v bylinné formě. V teplém a vlhkém klimatu vznikalo z hmoty karbonských rostlin černé uhlí.

V karbonských usazeninách hornoslezské pánve nacházíme množství zkamenělin rostlin i živočichů. Ke světovým unikátům patří kolekce zkamenělin ze štramberského vápence, který vytvořil nápadné vrcholy v okolí Štramberka. Vrch Kotouč je pozůstatkem jurského útesu, který bychom mohli přirovnat ke korálovým útesům v současných tropických mořích, ovšem budovaného odlišnými organismy před 150 miliony lety. Druhohorní fauna ze štramberských vápenců reprezentuje největší muzejní kolekci z této lokality v České republice.

V mladších třetihorách se na Moravě a ve Slezsku naposledy rozlévalo moře, jehož teplý záliv zasahoval až na Opavsko. Když mořská hladina v celé střední Evropě klesla, změnilo se na Opavsku souvislé mělké moře v soustavu lagun. V teplém klimatu se voda z lagun odpařovala a srážením minerálních solí z přesycené mořské vody vznikla ložiska sádrovce, těžená dnes v Kobeřicích. Ve vrstvách jílovitých usazenin opavského zálivu se zachovaly zkameněliny různých měkkýšů, ale hlavně kompletní kostry ryb.

Ve střední části Nízkého Jeseníku se na pomezí Moravy a Slezska vyskytuje skupina vulkánů. Horniny prorážejí devonem a kulmem Nízkého Jeseníku a zpravidla tvoří nápadné sopečné kužely. K projevům postvulkanické činnosti patří vývěry minerálních vod.

Čtvrtohory jsou z geologického hlediska krátkým časovým úsekem – začaly před dvěma miliony let a dosud trvají. Ve starších čtvrtohorách se cyklicky střídala období teplého podnebí s obdobími, kdy docházelo k celosvětovému ochlazení. Ze Skandinávie se rozšířil velký příkrov pevninského ledovce, který zasáhl i do severních okrajů dnešní České republiky. Po jeho ústupu zůstal v zasažené oblasti materiál přivlečený ledovcem a sedimenty, které nanosila voda vznikající při tání ledovce.

• Bílčice lom

• Pohled na Praděd z Petrových kamenů

• Štramberk – Kotouč

• Petrovy kameny a Praděd

• Vodopády Bílé Opavy

• Třetihorní makrela, Kobeřice

• Černá Voda – lom Rampa

• Třetihorní sled, Opava-Kateřinky

• Písečná u Jeseníku – ledovcové sedimenty

• Smolný vrch – Venušiny misky

• Pohled z Písečné na hřeben Hrubého Jeseníku

• Velká Kraš – odlučnost žuly

Botanika

Slezsko a severní Morava jsou značně různorodým územím. V nížinách dominují lužní lesy a dubohabřiny, v horách květnaté bučiny nebo přirozené smrčiny. Vysokohorské hole v nejvyšších partiích Jeseníků reprezentují vzácné přirozené bezlesí s výskytem alpských luk. Výjimečnost území potvrzuje i výskyt několika rostlin, které nerostou nikde jinde na světě kromě našeho regionu. Typickým příkladem je lipnice jesenická na Petrových kamenech.

Velmi zajímavým fenoménem jsou také vysokohorské kary, kterým v Jeseníkách říkáme kotliny nebo kotle. Na ploše několika kilometrů čtverečních zde roste mnohonásobně více druhů než v jiných místech na mnohem větší rozloze.

Krajinný ráz slezského regionu rozhodně není monotónní a vytváří tak velmi vhodné podmínky i pro výskyt velkého druhového bohatství mechorostů. I přes značný a vesměs negativní vliv člověka, který zde v minulosti soustředil průmysl či přeměnil krajinu vlivem těžby uhlí, tady stále můžeme najít mnoho unikátních lokalit nebo objevit vzácné druhy rostlin. Na kůře listnatých stromů rostou druhy rodu šurpek nebo kadeřavec, které jsou považovány za ukazatele čistoty ovzduší. Na tlejícím dřevě podél potoků lze najít šikouška – vzácný mech zarazený pro svoji ohroženost do programu NATURA 2000.

Botanická část expozice se snaží tyto zajímavosti ukázat a upozornit na biologickou jedinečnost, kterou náš region má. Diorama je koncipována tak, aby bylo zřejmé, jak významný je v lese každý tlející kmen a jaké spektrum druhů hostí – od řas, mechorostů a hub přes hmyz až k zástupcům obratlovců.

• Přírodní rezervace Čerňavina (Beskydy)

• Vodopád u Žulové (Rychlebské hory)

• Padlý strom v Národní přírodní rezervaci Salajka (Beskydy)

Hmyz Slezska

Druhově nejbohatší skupinou živočichů na světě jsou členovci. Známé je asi 1,5 milionu druhů, ale jejich skutečný počet může převyšovat až 10 milionů. Také ve Slezsku jsou členovci nejpočetnější součástí fauny. Většinu z nich reprezentuje hmyz, který je významný z hlediska užitečnosti (opyluje rostliny, rozkládá organické odpady) či užitekosti (včela medonosná tvoří med). Kromě toho je ale hmyz i přenašečem nemocí a škůdcem zemědělských a lesních kultur nebo třeba muzejních sbírek.

Fauna Slezska zahrnuje asi 30 000 druhů hmyzu. Významný je z hlediska hospodářského, ekologického, zoogeografického či ochranného. Ve Slezsku žije například okáč sudetský, který se jinde na světě nevyskytuje.

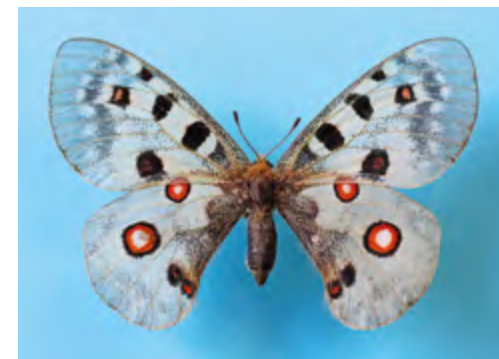
Atraktivní částí expozice hmyzu jsou malá dioramata s reálnými hmyzími exponáty, ukazujícími, jak hmyz žije v přirozeném prostředí. Jejich součástí jsou také preparáty larev a kulek některých druhů i ukázky vnitrodruhové a mezidruhové interakce.

• Klepítník členěný

• Vážka čárkovaná

• Jasoň červenooký

• Okáč menší

Savci Slezska

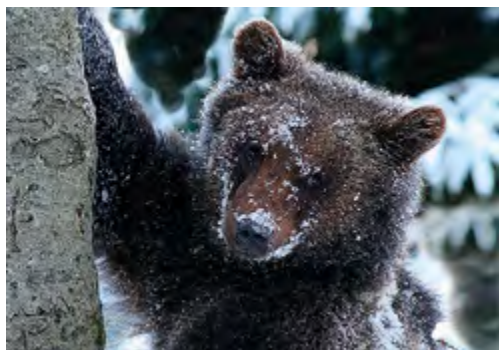
Na území naší republiky se vyskytuje přibližně 87 druhů savců. V oblasti Slezska a severní Moravy se společně objevují jak velké šelmy – vlk obecný, rys ostrovid a medvěd hnědý, tak jeden z nejvzácnějších savců, kterým je bezesporu kočka divoká. Pro Slezsko a severní Moravu jsou typičtí například drobní savci – plch lesní, myšice malooká, netopýr černý či netopýr stromový. Zajímavým fenoménem jsou v této oblasti nepůvodní druhy savců – ondatra, nutrie, psík mývalovitý, norek americký či mýval severní. Rovněž občasný výskyt krysy obecné (laiky často zaměňované s potkanem) je lokální pozoruhodností. Vzácnými horskými druhy – pozůstatky z dob ledových – jsou myšivka horská a rejsek horský. V oblasti Jeseníků se vyskytuje například kamzík horský. Bezesporu velmi zajímavým dermoplastickým preparátem je medvěd hnědý.

• Netopýr velký

• Kočka divoká

• Medvěd hnědý

• Vlk obecný

Studenokrevný život Slezska

Studenokrevný život Slezska představují zástupci tříd kruhoústých, paprskoploutvých, obojživelníků a plazů. V České republice žije malá populace mihule ukrajinské, která je k vidění v povodí řeky Moravy v potoce Račinka u Velkých Losin. V tomto případě se jedná o jednoho z nejvzácnějších obratlovců. Vzácným plazem na našem území je pak ještěrka zední, jejíž nevelká populace se nachází v několika lokalitách poblíž Štramberka. Z obojživelníků se dnes čím dál více ohroženým druhem stává čolek velký.

Z paprskoploutvých ryb, jichž se na území České republiky v současnosti vyskytuje asi 65 druhů, se ve Slezsku můžeme setkat například s úhoří, sumci, štikami nebo okouny. Nalezneme zde i většinu z přibližně 20 druhů obojživelníků, kterými jsou kupříkladu mloci či žáby. Můžeme tady ale potkat i želvy, ještěrky a hady.

• Skokan štíhlý

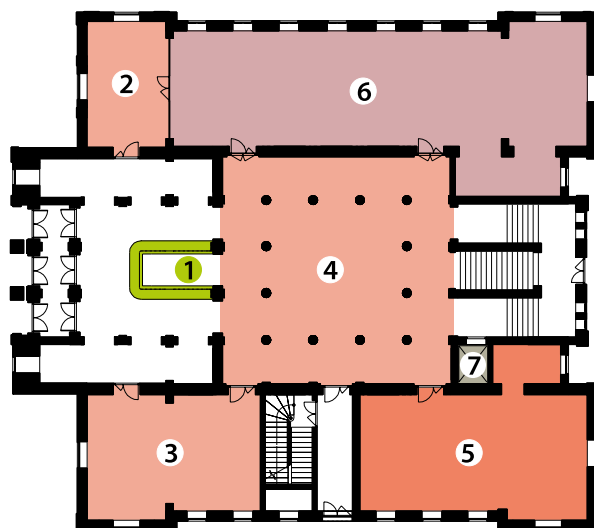
• Slavík modráček středoevropský

Ptačí svět Slezska

Druhově nejpočetnější třídu našich obratlovců tvoří se svými zhruba 400 druhů ptáci. Nejvzácnějším vystaveným exponátem je krahujec krátkoprstý, ulovený u Frýdku-Místku v roce 1958. V tomto případě se jedná o jediný výskyt tohoto druhu na našem území. Z oblasti Slezska pochází rovněž vzácný dravec – sup hnědý. Unikátem je také ibis hnědý, jehož výskyt byl na území Severní Moravy zaznamenán v 19. století.

V současné době nalezneme ve Slezsku například ptáky žijící v okolí vod – kachny, potápky, volavky a čápy. Z dravců zde žije luňák červený, sokol stěhovavý či puštík bělohlavý. Pozornost mezi dravci upoutají i orel křiklavý nebo orl skalní. Nejpočetnějším řádem ptáků jsou však pěvci – skřivani, vlaštovky, konipásci, sýkorky nebo pěnkavy. Ve Slezsku se vyskytují také holubi, kukačky, lelci, datli a řada dalších.

KŘÍDLA MYŠLENEK

1NP

- 1 pokladna
- 2 dětské muzeum
- 3 multifunkční sál
- 4 hala
- 5 výstavní sál
- 6 expozice „Křídla myšlenek“
- 7 výtah

Tato část expozice připomíná období od konce 18. století do první světové války v dějinách nynějšího českého Slezska jako období vyznačující se pozoruhodným sepětím intelektuálního, racionálního a emocionálního hlediska v životě společnosti. V této době zde nacházíme řadu výjimečných osobností a pozoruhodných tvůrčích, intelektuálních a uměleckých výkonů, které české Slezsko proslavily.

Jsou zde představeny nejen osobnosti vědy, techniky a umění a jejich pozoruhodné životy, ale je připomenuto i celé duchovní prostředí tehdejšího rakouského Slezska. Jedná se o celkový obraz země – o vědomí trvalého civilizačního standardu a kulturního potenciálu regionu ve smyslu spolupodílu na středoevropské intelektuální a umělecké tradici. Právě tato tradice a její připomínání tvoří spolehlivou oporu identity regionu i v pozdějších dobách, dnešek nevyjímaje, kdy politické a nacionální proměny změnily zemské i státní hranice a setřely či zatemnily duchovní tvářnost tohoto regionu.

• Friedrich Bernhard Werner, Celkový pohled na Opavu od jihozápadu, mědirytina, 50. léta 18. století

Bohatství země

Na prahu moderní doby se Slezsko a jeho přírodní bohatství se začalo stávat předmětem rozvíjejících se reálných věd, mineralogie, petrografie, geologie a botaniky. Pod vlivem pozdně osvětských myšlenek vznikaly i první topografické a historiografické práce, jejichž autoři se snažili o historický popis Slezska (Reginald Kneifel, Faustín Ens). Souběžně vznikaly i veduty a grafické pohledy na slezská města (Opava, Krnov, Jeseník, Těšín, Frýdek) od opavského malíře a stavitele Franze Biely a vídeňského malíře a litografa Jakoba Alta, které svou popisnou precizností v duchu *biedermeieru* přispěly k dotvoření slezské krajové identity. V tomto období rovněž začaly první pokusy o soupis dochovaných památek a uměleckých děl ve Slezsku (Johann Leopold Scherschnik).

Doba kolem roku 1800 a v prvních desetiletích 19. století je spjata se zakládáním učených společností, vznikem salónů a vydáváním periodik a vědeckých publikací. Důležitým střediskem vzdělanosti v pozdním 18. století se stala Trasslerova tiskárna v Opavě, zaměřená na vydávání aktuálních děl.

O vyspělosti intelektuálního prostředí ve Slezsku svědčí i brzké založení muzejních institucí v Těšíně (1802) a Opavě (1814) jako výsledek intelektuálních a civilizačních snah předních slezských osobností (Johann Leopold Scherschnik, Franz Mückusch von Buchberg, Johann Joseph Schößler).

• Anonym, Josef Václav kníže z Lichtenštejna, olej na plátně, kolem 1750

Volání přírody

Ve středoevropské společnosti 19. století a počátku 20. století hrála příroda víceznačnou úlohu – byla předmětem projevů estetických zálib a potřeb, projevujících se krajinářstvím i uplatněním přírodních motivů v literatuře. Současně byla cílem rozličných intelektuálních činností, které byly motivovány často zcela odlišně – vytěžením nerostného bohatství a touhou využít maximum přírodních zdrojů v průmyslu, nebo naopak intelektuálním dobrodružstvím, jež zkoumání rozmanitosti přírodních jevů přinášelo.

Člověk 19. století se s přírodou potkával i mimo exkluzivní naukovou nebo uměleckou sféru, například při trávení volného času. Vztah k přírodě dokládá budování městských parků a záliby měšťanské společnosti jako sbírání brouků a motýlů nebo turistika. Vzdělávací činnost měšťanských a reálných škol byla nemyslitelná bez přírodovědných kabinetů se sbírkami minerálů, herbářů či preparátů bezobratlých i obratlovců.

• Abruzzský sochař, Trübnice madona s jablkem, počátek 15. stol., polychromovaná dřevořezba, dar Hanse hraběte Wilczka

Chrám umění

Jednou z nejvýznamnějších inovací 19. století na poli umění bylo dotvoření uměleckého kánonu, tedy určitého souboru uměleckých děl, která vzorově odpovídala na otázku, co je umění a smysl umělecké tvorby. Ve velkých filozofických směrech 19. století se umění spolu s vědou a náboženstvím ocitlo na nejvyšších stupních výkonů lidského ducha.

Z umění stála nejvýše hudba, která především v opeře (Richard Wagner) dospěla ke koncepci tzv. totálního uměleckého díla (*Gesamtkunstwerk*). V 19. století rovněž začal proces demokratizace umění, kdy například hudba byla rozšiřována i mimo výlučné prostředí nejvyšších vrstev společnosti prostřednictvím četných městských kapel a hudebních a pěveckých spolků, masově zakládáných i v Rakouském Slezsku.

Také divadelní život měl v Rakouském Slezsku bohatou tradici (Opava, Těšín, Bílsko, Krnov). V opavském městském divadle (1805) byly uváděny aktuální divadelní hry počínaje tvorbou Friedricha Schillera a konče dílem Gerharta Hauptmanna z počátku 20. století.

Zhruba od 60. let 19. století začala být oceňována díla výtvarného umění, pro něž byly stavěny novodobé muzejní budovy – světské chrámy umění. Výtvarná tvorba sloužila také jako významný prostředek k dosažení společenské kariéry i mimo slezské území. Tři nejvýznamnější malíři ze Slezska – Ferdinand Krumholz, Rudolf Quittner a Eugen Jettel – se prosadili svou tvorbou v cizině, kde získali slávu a ocenění.

Se Slezskem je rovněž spjata několik významných hudebních osobností. V prvé řadě Joseph Friedrich Hummel (1841–1919), skladatel, dirigent, sbormistr a první ředitel Mozarteu v Salcburku, který v letech 1863–1873 působil v Opavě, kde založil městský orchestr a zasloužil se o rozvoj městské opery. Uznávaným hudebním skladatelem byl rovněž Engelsberg (vlastním jménem Eduard Schön), který psal písně pro pěvecké sbory u nás i v zahraničí.

• Slezské zemské muzeum

Kabinet umění a kuriozit

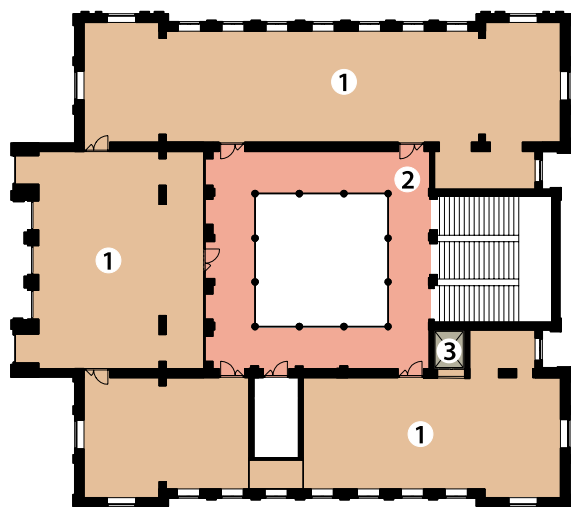
Závěrečná sekce této části expozice přináší ukázky děl, která nemusí být nutně spjata se Slezskem, ale slouží jako příklady podpory regionálních muzeí ze strany soukromých osob i veřejných korporací. Jsou zde zastoupeny dary Slezskému zemskému muzeu včetně sbírkových předmětů získaných jeho předchůdci. Mezi osobami, které přispěly svého času do zemských sbírek, najdeme vedle společenských špiček panovníků, knížat nebo církevních představitelů a jejich hodnotných darů i kuriózní dary cestovatelů dobrodruhů, obchodníků nebo řemeslníků.

Vedle příkladů přežívání tradičního aristokratického mecenátu v 19. a na počátku 20. století je Kabinet umění a kuriozit určen i formám sběratelství a dalších intelektuálních zájmů coby měšťanské zábavy. Mezi příznivci muzea nalezneme lichtenštejnská knížata, řád německých rytířů, těšínské Habsburky, šlechtické podnikatele hrabata Wilczky, spisovatelku a sběratelku umění

Mechtildu Lichnovskou, spisovatelku Marii Scholzovou-Stona, hraběte Camilla Razumovského, cestovatele Hanse Ledera a některé další vlastníky soukromých sbírek. U výše jmenovaných není podnětem sběratelství jen zájem o památky na vlastní předky, ale i uměleckohistorický zájem o jiné cenné předměty než jen mince. Sběratelé se tak starali nejen o popularizaci uměleckých děl, ale šířili též povědomí o soudobém uměleckém dění, a stranou nezůstala ani exotika.

V Kabinetu jsou připomenuty také významné osobnosti zemského muzejnictví (Edmund Wilhelm Braun, Karel Černohorský) a jejich odborné dílo.

ENCYKLOPEDIE SLEZSKA

2NP

- 1 expozice „Encyklopedie Slezska“
- 2 galerie
- 3 výtah

Myšlenkou Encyklopedie Slezska, části expozice přibližující kaleidoskopickým, výběrovým, tematickým způsobem české Slezsko od pravěku do 20. století s nezbytnými přesahy za tuto časovou hranici směrem k dnešku, je představit zemi Slezsko, její dějiny, kulturu a obyvatelstvo v příkladech. Návštěvníci by měli získat pocit, jako by listovali živou encyklopedií. Koncepce kriticky reaguje na předcházející expozice z let 1955 a 1981, které se snažily uplatněním vývojového a oborového principu „vědecky“ postihnout fenomén slezského, případně i ostravského regionu.

Nové pojetí vychází z antropologického přístupu. Na rozdíl od oborových konstruktů (např. etnografie, archeologie, dějiny umění) předkládá divákovi celostní pojetí prostředí a jeho prožívání. Tak jsou představeny základní sídelní typy (hesla: *město a vesnice*), je připomenuta výrobní a spotřební činnost závislá na materiálovém bohatství země (hesla: *břidlice, keramika, těžba, textil, sklo, krajina, les*), přiblíženy jsou představy související s lidským životem i se smrtí (hesla: *alegorie, památka, smrt*), není opomenuta ani umělecká tvorba jako nejvyšší kulturní instance a duchovní tradice, obojí v regionálních specifikách (hesla: *kostel, varhany*). Kultura je vnímána jako součást komunikace lidí (hesla: *jazyk, divadlo*) i ve smyslu civilizačních standardů (hesla: *kommunikace, obchod, bydlení*). Přiblíženy jsou i pojmy související s povědomím o dějinách a jejich regionální specifičnosti (hesla: *Slezsko, mír*).

• Josef Matyáš Lassler, *Moudrost si zbudovala chrám*, nástropní freska ze sálu minoritského kláštera v Opavě, 30. léta 18. století

Alegorie

Alegorie již od antiky sloužila ke znázornění abstraktních pojmů jako například Spravedlnosti, Obezřetnosti či Klamu. Oproti symbolu, jehož obsah je považován za nevyčerpatelný, lze alegorii přeložit do slov. Ve středověku sloužila povětšinou ke zprostředkování křesťanských obsahů (alegorie Víry) a byla spjata především s církevním prostředím.

Funkce i obsahová stránka alegorického znázornění se lišila podle daného sociálního a duchovního prostředí, v němž se uplatňovala. Pro příslušníky stavovské společnosti byla vhodným prostředkem, jak vyjádřit svou sociální pozici ve společenské hierarchii, nejčastěji prostřednictvím témat z antické mytologie, interpretovaných v duchu křesťanské víry. V 19. století nastupující měšťanské vrstvy převzaly z minulosti některá témata a symboly k sebe prezentaci buržoazních ctností (Píle, Spořivost) a hodnot (vzdělanost, univerzální humanismus), s nimiž tyto vrstvy vstupovaly na dějinnou scénu ve 2. polovině 19. století.

• Pokrývačská břidlice, Lhotka

Břidlice

Těžba jílových a siltových břidlic byla v oblasti moravskoslezského kulmu zahájena již počátkem 19. století. Zprvu se těžilo v lomech povrchových. Zvláště movitější majitelé pozemků postupně přecházeli k těžbě hlubinným způsobem. Velká ložiska šedých břidlic spodnokarbonského stáří se nacházejí v oblasti Nížkého Jeseníku a v Oderských vrších. Název „pokrývačské břidlice“ je odvozen od jejich použití na pokrývání střeš a obklady stěn. Výhodou břidlice je především její dlouhodobá stálost a odolnost vůči klimatickým vlivům. V posledních letech opět roste zájem o tuto přírodní surovinu, a to nejen v souvislosti s rekonstrukcemi historických budov, ale i při výstavbě nových objektů.

Okrajově byla břidlice využita jako materiál k výrobě nástrojů, drobných užitných předmětů nebo plastik. Ze směsi jemné břidlicové moučky a šelaku byly též vyráběny starší typy gramofonových desek.

• Interiér zámku v Hradci nad Moravicí

Bydlení

Formy bydlení se odvíjely od společenského postavení obyvatel. Majetná společenská vrstva žila v honosných šlechtických sídlech – na hradech a zámcích – původně sloužících k obraně, později k reprezentaci. V domech bohatých měšťanů vzkvétalo řemeslo a obchod. Nejvýstavnější domy stávaly na náměstích a v přilehlých ulicích. Při hradbách a na předměstích byly domky řemeslníků a chudiny. Hospodářské usedlosti a obydlí chalupníků tvořily vesnici. Nízký ekonomický a sociální růst venkovanů měl za následek dlouhodobý neměnný způsob jejich bydlení.

Uspořádání života ovlivňovala od konce 18. století těžba uhlí a rozvoj průmyslu v Horním Slezsku. Dělníci nacházeli levné ubytování v průmyslových oblastech. Postupem času architekturu obydlí ovlivnila výstavba továren a k nim přiléhajících nových dělnických kolonií. Od 19. století a zejména ve století následujícím se do stavby, včetně těch pro nižší vrstvy obyvatelstva, promítaly nároky moderní hygieny.

• Dekorace s maňásky kočovné loutkářské rodiny Pfelegrů. Přelom 19. a 20. stol.

Divadlo

Již od pozdního středověku se ve Slezsku setkáváme s doklady divadelních projevů spojených s teatralizací křesťanských obřadů (pašijové hry). Od 2. poloviny 16. století se zde vyskytovaly malé skupiny herců, tzv. bandy. Územím také projížděly anglické, německé a italské společnosti. V období baroka byla provozována školní a veřejná představení jezuitů, minoritů a piaristů. Značný kulturní význam si svými hudebními a divadelními produkcemi získala šlechtická sídla.

V 2. polovině 18. století provozoval hrabě Ignác Dominik Chorinský z Ledské ve svém paláci v Opavě (dnes Blücherův palác) „Teatrum“ a na zámku ve Velkých Hořticích pořádal hudební akademie, reduty a hudebně-divadelní představení za doprovodu své zámecké kapely. Další zámecká operní divadla najdeme na Jánském vrchu, v Javorníku, Linhartovech, Hradci nad Moravicí, Slezských Rudolticích, Hošťálkovech, Bruntále aj. Vlivem osvícenství se na přelomu 18. a 19. století měnil funkce divadla, která je spojena se vznikem nových městských německých divadel (Opava, Těšín, Krnov, Bílsko).

Česky mluvené divadlo bylo podporováno zejména spolkovou činností, první lidové besedy spojené s divadelním vystoupením se v okolí Opavy uskutečnily v 1. polovině 60. let 19. století. V multikulturním prostředí německého, polského a českého divadla se české profesionální divadlo začalo plně rozvíjet až po roce 1945.

• Opavský týdeník, české noviny vycházející v Opavě v letech 1870–1912

Jazyk

Česká literatura ve Slezsku je více svědectvím o proměnách společnosti než zdrojem estetických či intelektuálních zážitků. Slezská společnost byla v novověku v naprosté převaze vnímána jako jazykově německá. Od 18. století byl německý jazyk samozřejmostí u divadla, tiskovin i literatury. Český jazyk jako prostředek komunikace byl dlouhou dobu snižován na úroveň nářečí. Rovněž česká literatura byla považována za cosi okrajového.

Nejstarší české časopisy ve Slezsku (1861 Opavský besedník; 1870 Opavský týdeník; 1878 Věstník Matice Opavské – 1. odborný časopis zabývající se přírodou a kulturou Slezska, vydávaný dodnes pod názvem Slezský sborník) a otevření českého gymnázia v Opavě (1883) znamenaly nové možnosti uplatnění češtiny nejen jako jazyka literárního, ale také jako jazyka politického a kulturní publicistiky, naukové a zábavné literatury. Od konce

19. století oslabuje buditelská funkce české literatury ve Slezsku a je kladen důraz na estetický prožitek díla.

V atmosféře 1. poloviny 20. století česko-německo-polské spory neoslabovaly, čeština dominuje až po druhé světové válce. Období od 90. let 20. století je charakteristické odkrýváním slezské totožnosti, díla se zaměřují na Slezsko, zejména na historii a tradice Hlučínska, Těšínska, Opavska a Jesenicka.

• Džbánek kultury zvoncovitých pohárů

Keramika

Keramika představuje významnou součást hmotné kultury. Nejstarší keramické předměty v podobě lidských či zvířecích plastik známe již z období mladého paleolitu. Teprve od 2. poloviny 6. tisíciletí př. n. l. máme doloženy první nádoby, podle jejich tvaru nebo výzdoby byla nazvána řada pravěkých archeologických kultur. I pro pozdější období jsou typy keramiky a její výzdoba významným zdrojem informací o vývoji společnosti v dané době.

V dochovaném keramickém inventáři je zastoupena především keramika užitková, a to jak „kuchyňská“, sloužící k přípravě pokrmů, tak „technická“, používaná při řemeslných činnostech. K rituálním účelům byla vyráběna keramika kultovní, určená k náboženským obřadům. Zavedení hrnčírského kruhu v době laténské zvýšilo technologickou úroveň keramické produkce, která byla ve středověku rozšířena o sortiment kamnářských a cihlářských výrobků, doplněný v 18. století o průmyslově vyráběný porcelán a stavební materiál. K pomalému zániku hrnčírského řemesla ve Slezsku začalo docházet na přelomu 19. a 20. století.

• Železniční trať ve směru od Ostravy do Opavy. 30. léta 20. století

Komunikace

Slezsko – jako pomezí region – bylo křižovatkou dálkových cest již od pravěku. Ze severu od Baltu na jih k Jadranu probíhala Poodřím a Moravskou branou mezi masivy Beskyd a Jeseníků tzv. jantarová stezka, jejíž význam upadl až s érou zámořských objevů. Z ní odbočovaly komunikace severozápadním směrem podél toku Moravy do Kladska a dále na severozápad a východním směrem z údolí Odry na jihovýchod přes Jablunkovský průsmyk na slovenské území.

V průběhu středověku se v regionu ustálila síť pěti hlavních zemských stezek. Výstavba cest vrcholila od 80. let 18. století do začátku 40. let století následujícího. Poté převzaly funkci dálkových komunikací nově vznikající železnice. Těžiště výstavby silnic se přesunulo na silnice okresní, které v 2. polovině 19. století významně zahustily stávající síť.

Nástup železniční dopravy byl úzce provázán s rozvojem dolování a těžkého průmyslu. Ve 40. letech 19. století započala výstavba železnice v pruské části Slezska od Vratislavi přes hornoslezský průmyslový region směrem k Bohumínu, kde byla v roce 1848 napojena na nejstarší rakouskou parostrojní trať – Severní dráhu Ferdinandovu. Ta dvěma bočními tratěmi spojila s Vídní a Vratislaví současně též Opavu a Bílsko (1855). Na konci 19. století se začíná rozvíjet i městská doprava a stavět lokální dráhy s tramvajovým provozem. V závěru 20. století byla ve Slezsku vybudována dálniční síť.

Pojem komunikace ve smyslu formy sdělování se váže především k rozvoji poštovních služeb, moderní byrokratizaci formálních společenských vztahů. Úzce souvisí i s vývojem novodobé komunikační techniky (telegraf, telefon, rozhlasové a televizní vysílání).

• Pietà, 2. třetina 18. století, polychromovaná a zlacená dřevorezba, zlidovělá práce anonymního řezbáře

Kostel

Kostel byl po celý středověk a část raného novověku jedním z mála míst, kde se prostý věřící mohl setkávat s díly výtvarného umění a uměleckého řemesla, které přirozeně sloužily potřebám křesťanského kultu a liturgie. Pro šíření křesťanství bylo důležité, že se již od dob Karla Velikého ustanovila zásada, že obrazy a sochy mají věřícím, kteří byli většinou ngramotní, sloužit jako *biblia pauperum* (bible chudých).

K ještě těsnějšímu propojení malířských a sochařských děl s křesťanskými obsahy a články víry došlo od poloviny 17. století v tzv. potridentském katolicismu, který se až na výjimky (Těšínsko) uplatnil na celém území dnešního českého Slezska.

Divák a věřící mohl být ohromen nádherným vybavením kostelů, vzrůstnou architekturou oltářů s jejich bohatou malířskou, sochařskou a řezbářskou výzdobou. Mohl naslouchat kázání z kazatelny ozdobené pozlacenými reliéfy a řezbami a být účasten slavnostní mši, která se před jeho zraky odvíjela jako barokní divadlo plné lesku a senzuálních podnětů. Působivost celého obřadu

umocňovalo liturgické náčiní jako monstrance, relikviáře, mešní kalichy, patény, ciboria, pacifikály, které svou formou dokládají mistrovství tehdejších řemeslníků.

Kostely ve Slezsku nejsou jen starobylé monumentální chrámy (Opava, Krnov, Těšín), ale i jednoduché venkovské kostelíky, které dodnes poutají působivou jednoduchostí a prostotou svého interiéru.

• Záběr krajiny – v popředí louka s keřem uprostřed, řada stromů, mlha s obrysem krajiny a slunce na černé ploše

Krajina

Přírodní rozmanitost určitého území, kterou označujeme pojmem krajina, zůstává od nepaměti cílem poznání i tvůrčího postižení. Zachytit konkrétní krajinný motiv, zvláště ten, který je určující pro dané historické území, a udržet jej v paměti bylo cílem profesionálních i amatérských malířů a grafiků nejpozději od počátku novověku.

Součástí krajiny je a zůstává člověk. Kreslení a malování hor, lesů a strání, panoramat měst a cest s osamocenými stromy proto nevypovídá jen o odborném zájmu, ale také – zejména od romantismu na počátku 19. století – o snaze spatřovat za krajinným motivem lidské nitro a současně o pátravé touze postihnout celek lidské zkušenosti.

Člověk se obracel ke krajině jako ke zdroji obživy a jsou to právě specifické formy zemědělských a průmyslových činností, které charakterizují Slezsko. Krajina je pro člověka rovněž místem duchovní útechy, neboť pouto s ní posiluje náboženský cit a vřoucnost. Proto je Slezsko zemí poutních kostelů a kaplí. Člověk moderní doby hledal v přírodě uzdravení, i proto se Slezsko stalo zemí s významnou lázeňskou tradicí.

Potřeba přesného a detailního postižení krajinného reliéfu souvisela s polohou českého Slezska na hranici státních celků – Rakouska a Pruska, po většinu 20. stole-

tí Československa a Polska. Nesamozřejmost existence hranic souvisí s faktem, že vznik celé řady kartografických děl motivovaly vojensko-politické důvody. Krajina ale byla a dodnes také je pomyslnou rezonanční deskou lidského nitra, což malířství secese a moderny 20. století plně potvrzuje.

• Torzo stromu v pralese Mionší (Beskydy)

Les

Les je složitý ekosystém, jehož dominantu tvoří porost dřevin. Člověkem je vnímán zejména jako rekreační prvek nebo zdroj dříví, ale jeho významnou funkcí je především stabilizace klimatu a zachycování prachu z ovzduší. Mechové patro lesa významně zadržuje vodu a částečně tím snižuje riziko povodní.

Přirozených lesů je u nás již velmi málo. Jsou to především horské pralesy. Na území Slezska a severní Moravy jich můžeme nalézt hned několik, například Mionší, Salajku a Razulu v Beskydech nebo Lichtenštejnský prales v Jeseníkách. Les hostí také společenstva hub, hmyzu, ptáků a savců.

• Truhlice cechu opavských perníkářů z roku 1827

Město

Města ve Slezsku vznikala postupným vývojem ze staršího osídlení, nebo novou lokací, zejména na základě tzv. německého práva v období kolonizace ve 13. století. Slezská a severomoravská města přirozeně tíhla na severozápad a přijala tzv. magdeburské právo, které definovalo způsob samosprávy města pocházející ze saského prostředí. Bruntál a Uničov jsou považovány na základě dokumentu z roku 1223 za nejstarší institucionální města na území dnešní České republiky.

Základním prvkem městské ekonomiky byly až do poloviny 19. století cechy. Jako organizace řemeslníků jednoho nebo více odvětví měly za cíl ochranu svých členů před konkurencí, dohled na jakost a cenu výrobků a výchovu nových učňů, respektive mistrů.

Plnily také funkci reprezentační, náboženskou a sociální. Podmínky fungování cechu definovaly cechovní artikule, vydávané se svolením panovníka městem nebo vrchností. Ve větších městech českého Slezska jsou cechy doloženy od 2. poloviny 14. století. Mezi nejstarší z nich všeobecně patří například pekaři, řezníci, ševci a kováři. V menších městech dochází k jejich rozvoji až od 16. století. Ochranu jim pak zaručovalo městské mílové právo, které vylučovalo působení necechovních řemeslníků v tomto okruhu. Pro provozování řemesla ve městě bylo (zpoplatněné) členství povinné. Cechy byly v habsburské monarchii zrušeny vydáním císařského patentu v prosinci 1859, kterým byl s účinností od května 1860 zaveden nový živnostenský řád.

S rozvojem průmyslu docházelo v 19. a 20. století k likvidaci hradebního opevnění měst a překotné výstavbě na předměstích. Tato situace vyvolala potřebu vzniku regulačních plánů sídel. Do okrajových částí města se v novověku přesouvaly instituce zajišťující sociální

a zdravotní služby (nemocnice, ústavy sociální péče) a již v 2. polovině 18. století byly definovány základní hygienické zásady a formy dohledu nad veřejným zdravím (zakládání hřbitovů na okrajích měst, výstavba vodovodů, plynáren a kanalizace).

Další vlna urbanizace přišla na přelomu 19. a 20. století s rozmachem služeb. V regionu Slezska a severní Moravy je rozvoj měst spjat s prvními dvěma desetiletími a 70. lety 20. století. Nejdynamičtější akumulace obyvatelstva probíhala ve spojitosti s rozvojem textilního (Krnov) a zejména báňského průmyslu (ohniska Karviná, Ostrava a její městská část Poruba a zcela nové město Havířov).

Moderní společnost s sebou přinášela i nový fenomén – způsob trávení volného času. Rozvoj občanské společnosti by byl nemyslitelný bez bohaté se rozvíjející spolkové činnosti (zejména od 60. let 19. století) a sportovních aktivit, typických i v současnosti.

• Stříbrná pamětní medaile na mírovém jednání ve Vratislavi z roku 1742

Mír

Fenomén míru má řadu přídatných jmen. Od 11. století jsou zejména v podmínkách slabé ústřední státní moci doloženy příklady tzv. míru zemského – landfrýdu. Ve středověku bylo území dnešního Slezska tvořeno mnoha drobnými knížectvími, která čelila tlaku především českého a polského státu. Na české snahy posledních Přemyslovců o zajištění si vlivu ve Slezsku úspěšně navázal počátkem 14. století svou aktivní politikou Jan Lucemburský. Smlouvy uzavřené mezi českým a polským

panovníkem v Trenčíně a Stoličném Vyšehradě roku 1335 se staly základem pro budoucí státoprávní postavení Slezska jako jedné ze zemí České koruny, tedy pro stav, který s malými změnami trval až do roku 1740.

Otázka víry a vyznání byla důležitým hlediskem u dvou mírových smluv doby pobělohorské – saského akordu z února 1621 a tzv. Altranštdtské smlouvy z roku 1707. Obě v určitém omezeném rozsahu potvrdzovaly náboženské svobody slezským evangelíkům.

V prusko-rakouských vojenských konfliktech v letech 1740–1779 připadla většina Slezska Prusku. Oba státy pak sblížilo až nalezení společného nepřítele, kterým se stala revoluční Francie.

Evropská politika let 1815–1848 je charakteristická kongresovou spoluprací hlavních mocností s cílem obnovit „legitimní pořádek“ panující před Francouzskou revolucí a udržet rovnováhu sil v Evropě. Na podzim roku 1820 se v Opavě konal kongres zástupců Ruska, Pruska, Rakouska, Anglie a Francie, jehož závěrečný protokol připouštěl preventivní použití síly na území cizího státu, jehož demokratický vývoj by byl hrozbou absolutistickým panovníkům.

Mírové smlouvy, kterými byla ukončena 1. světová válka, změnily mapu střední Evropy. Komplikovaná jednání se dotkla i stanovení hranic v oblasti českého Slezska. K nově vzniklému Československu bylo připojeno tzv. Hlučínsko (od roku 1742 součást Pruska). Naopak souboj o historicko-ekonomické či národnostní hledisko na Těšínsku skončil v červenci 1920 jeho arbitrážním rozdělením mezi Československo a Polsko.

• Dodnes stojící obchodní dům Breda & Weinstein architekta Leopolda Bauera

Obchod

Slezsko bylo propojeno sítí obchodních cest se vzdálenějšími regiony již od pravěku. Středověký obchod byl především doménou měst, která byla panovníkem obdařena privilegií pořádat trhy, vybírat cla, vyloučit konkurenci z okruhu jedné míle, skladovat zboží a chránit se opevněním. Střediskem dálkového obchodu byla tradičně Vratislav, doménou menších měst byl obchod spjatý s místní výrobou. Obchodní vazby Slezska s okolními zeměmi byly narušeny celní válkou po pruském záboru většiny území v polovině 18. století. Ve stejné době však započalo cílevědomé budování sítě zpevněných cest.

Obchodní transakce měly dvě základní formy: týdenní trhy, pokrývající běžnou spotřebu zejména zemědělských produktů, a výroční trhy neboli jarmarky, konající se v pevně stanovené dny v roce. Kromě rozšířeného sortimentu zboží a významného příjmu z cel a mýtů přinášel jarmark komunitě i jednu z nejvýznamnějších příležitostí k společenskému setkávání s okolím. Obchodní místa (krámy) se sdružovaly podle sortimentu (Masné krámy, Rybí trh apod.), což se dodnes odráží v topografickém názvosloví měst.

Od druhé poloviny 19. století se nejrozšířenějším typem obchodu stalo hokynářství. Novodobý krám, nazývaný již obchodem, se vyznačoval mimo jiné oddělením výrobních prostor od obchodních a kancelářských a využitím pomůcek vycházejících z ustálené soustavy měny (pokladna) a moderní kvantifikace zboží (základem byla jednotná váhová a metrická soustava). 19. století přineslo také doplnění škály podomní obchodu, trh a krám fenoménem obchodních domů, založených na racionalizaci způsobu prodeje i dispozice obchodního prostoru. 20. století představilo pojetí obchodního prostoru v podobě hypermarketů stavěných na okrajích sídel.

• Anton Břenek, Pomník Alexandera von Summera, zemského prezidenta v letech 1870-1882, 1883, černobílá fotografie před rokem 1900

• Josef Obeth, památník Vincence Priessnitz, zakladatele lázní Jeseník, 1904-1909

Památky

Možnost pořizovat drahé a umělecky ztvárněné památky připomínající konkrétní události osobního rázu, nejčastěji spojené s úmrtím dotčené osoby, byla až do nástupu moderního věku v 19. století v podstatě omezena na dvě společenské vrstvy – šlechtu a církev. Jen ojedinelé se tak v prostředí Rakouského Slezska setkáváme s memoriálními památkami měšťanů (malířské epitafy), jejichž vznik spadá většinou do období na přelomu 16. a 17. století.

V rodící se raně novověké společnosti můžeme rozlišit památky, které definují stavovskou příslušnost, jako jsou například slavnostní poháry zdobené erby či památky spjaté s náboženským kultem – poutní medaile. Teprve až s koncem 18. století i v měšťanském či školském prostředí vzrůstá počet memoriálních artefaktů a v 19. století se rejstřík těchto památek rozšiřuje. S etablováním měšťanstva, které se během 2. poloviny 19. století dostává na výsluní, vznikají jak veřejné pomníky deklarující loajalitu k císaři (pomníky Františka Josefa I.), tak i pomníky oslavující měšťanské ctnosti a liberální ideje (schillerovský, kudlichovský nebo priessnitzovský kult). Jako protíváha těchto veřejných památek, zakládajících a definujících kolektivní paměť, vzniká v průběhu 19. století velké množství memoriálních předmětů a drobných upomínkových děl, jejichž prostřednictvím se dostávají ke slovu témata soukromá, intimní – různé památníky, skicáře, včetně rodinných – pamětní medaile k životním výročím, tak i události důležité pro četné měšťanské spolky a korporace – pamětní poháry a medaile střeleckých, pěveckých a dalších spolků.

Tip na výlet:

• Památník Petra Bezruče, Opava

• Památník 2. světové války, Hrabyně

• Oltářík v láhvi

Sklo

V přírodě se sklo v čisté podobě nevyskytuje. Výroba skla byla objevena v době bronzové jako vedlejší produkt keramické výroby. V českých zemích se zmínky o nejstarších sklárnách objevují ve 2. polovině 13. století. Rozsáhlé lesy byly dobrým předpokladem pro zřizování sklářských hutí, neboť z popelu bukového dřeva se získávala potaš nezbytná při výrobě skla.

K velkému rozvoji českého sklářství došlo na konci 16. a v 17. století. Nejznámější hutě sice pracovaly v jižních a v severních Čechách, ale rozsáhlá sklářská výroba se rozvinula také v krajích přiléhajících ke Slezsku, například na severozápadní Moravě (Šumpersko) a v podhůří Beskyd (Kunčice pod Ondřejníkem). V nerozděleném Slezsku byla sklářskou výrobou proslulá spíše dolnoslezská oblast, kupříkladu dnešní polské podhůří Krkonoš (Szkłarska Poręba). V západní části dnešního českého Slezska existovaly v období od poloviny 18. do konce 19. století sklárny ve Vrbně pod Pradědem nebo v Horní a Dolní Lipové.

• Anonym, mramorová hrobka purkmistra Demela, Těšín, katolický hřbitov 1897

Smrt

Smrt, náležející podle křesťanství k tzv. čtyřem posledním věcem člověka (Smrt, Poslední soud, Nebe, Peklo), byla ve středověké a raně novověké společnosti takřka všudypřítomná. Vztah ke krátkosti a konečnosti života tvořil jednu z nejdůležitějších součástí duchovního života v předmoderní společnosti. To se odráželo nejen v četných náboženských projevech a kázáních, ale především ve výtvarném umění, pro něž byla smrt jedním z nejdůležitějších témat.

Od středověku dominovala především témata spjatá se smrtí Ježíše Krista (Ukřižování, Snímání z kříže, Oplakávání) a jeho následným Vzkříšením (Zmrtvýchvstalý Kristus), která prostřednictvím malířských epitafů či sochařských děl poskytovala věřícímu naději na posmrtný život a takto i účast na spasitelském díle Kristově.

Od počátku novověku se vedle prezentace smrti prostřednictvím výlučně křesťanských námětů začíná uplatňovat její ztvárnění alegorickými prostředky, nejčastěji skrze postavu kostlivce s kosou, doprovázeného dalšími atributy zmaru a pomíjivosti (přesýpací hodiny, lebka), které se na vyobrazeních začaly objevovat od 1. poloviny 15. století.

• *Atlas Slezska od Jana Wolfganga Wielanda a Matyáše Schuberta*

Slezsko

České Slezsko je částí velkého území, z něhož rozhodující většinu získalo Prusko na úkor habsburské monarchie v polovině 18. století. Pouze jižní části knížectví nízkého, krnovského, opavského a knížectví těšínské zůstaly součástí habsburského dominia. Správním centrem této části Slezska se stala Opava.

Slezsko vždy představovalo strukturálně komplikovaný region, pro nějž je v mnoha ohledech typická roztržitost. Zemi tvořily tři odlišné regiony osídlené obyvateli trojího jazyka (němčina, čeština a polština), různého náboženského vyznání, jiné církevní příslušnosti a odlišného životního stylu. Hornatě západní Slezsko, centrální Opavské Slezsko a na východě na úpatí Beskyd ležící Těšínsko jsou postupovány moravským územím.

Toto teritorium o velikosti spíše kraje než země pak bylo v průběhu dalších staletí slučováno s jinými územně správními celky. Od roku 1782 byla rozhodnutím císaře Josefa II. sloučena česká část Slezska pod jednu správu s Moravou. Postavení samosprávné provincie v rámci Habsburské monarchie se Slezsku dostalo znovu až v roce 1850. Pozici samosprávné země si české (československé) Slezsko uchovalo i po odtržení části Těšínska ve prospěch Polska a připojení Hlučínska po 1. světové válce. V roce 1928 bylo znovu sloučeno s Moravou do nového správního celku – Země moravskoslezské. V důsledku mnichovské dohody pak bylo území československého Slezska ze značné části odstoupeno nacistickému Německu. Vláda vyhověla i požadavkům polského ultimátu na odstoupení větší části Těšínska.

Po 2. světové válce byla ztracená území vrácena zpět Československu. Správně byla spolu s částmi severní a severovýchodní Moravy podřízena ostravské expozituře Moravskoslezského národního výboru v Brně. Po zrušení zemského uspořádání státu na konci 40. let

20. století pak povědomí o Slezsku v rámci českých zemí značně upadlo a velké části obyvatelstva dnes pojem Slezska splývá se severní Moravou. Po zavedení krajského zřízení v roce 1949 byla správa území rozdělena mezi Olomoucký a Ostravský kraj. Od roku 1960 připadlo celé československé Slezsko pod správu Kraje severomoravského. V současné době náleží převážná většina slezského území v České republice k Moravskoslezskému kraji a menší část, Jesenicko, ke kraji Olomouckému.

• *Zimní čepce z 1. poloviny 19. století*

Textil

Textilní výroba patří k nejstarším zpracovatelským odvětvím a pro Slezsko byla až do poslední fáze průmyslové revoluce tím nejvýznamnějším. Způsob zpracování určitého textilního materiálu závisel na přírodních a hospodářských poměrech. Lnu a chovu ovcí na vlnu se dařilo v horských oblastech, konopí na horách i v nížinách. Suroviny pro bavlnářskou, jutařskou a hedvábnickou produkci byly dováženy. Výroba tkanin z přírodních vláken znamenala přípravu materiálu, spřádání vláken do podoby příze, přípravné práce tkalcovské, vlastní tkání a následnou úpravu zhotovených tkanin.

Ve středověku došlo v městském prostředí ke vzniku specializovaných textilních cechů, na venkově byl uplatňován tzv. nákladnický způsob organizace výroby. V 18. století začaly vznikat manufakturní textilní továrny a strojní výroba později potlačovala význam řemesel. Hlavním výrobcem textilního zboží se staly průmyslové závody, přičemž východní část Slezska produkovala tkaniny nižší kvality pro méně náročné východní trhy.

Industrializace se nejprve prosadila v předení, později ve tkání a úpravě látek. Nositelem technologických inovací ve výrobě byl především vlnářský průmysl. Nejvýznamnějšími textilními centry industriální éry byly pro lnářství Jeseník, pro vlnářství Krnov, Bílovec, Odry,

Těšín a Bílsko, pro bavlnářství Frýdek. Ojedinelý byl pokus o slezské hedvábnictví v 2. polovině 19. století. I přes značný rozvoj textilního průmyslu však v 2. polovině 20. století došlo k jeho úpadku na úkor průmyslu hutního a strojírenského.

• *Důlní vozík hunt na těžbu rudy z Horního Benešova*

Těžba

Složitě geologické procesy na území severní Moravy a Slezska vedly k vytvoření pestrého horninového prostředí. Vyskytují se zde četná ložiska užitečných surovin, rud, nerud i usazenin organického původu.

V regionu jsme se mohli nebo se stále můžeme setkat kromě nejznámějšího černého uhlí (ostravsko-karvinský revír) a břidlice (Lhotka, Svobodné Heřmanice) s těžbou mramoru (Supikovice), vulkanických hornin (čediče – Bílčice, tufity – Razová), sádrovce (Kobeřice), granodioritu (Černá Voda), kaolínu (Vidnava), písků a štěrkopísků (Vřesina, Dolní Benešov, Kolnovice), lignitu (Uhelná), polymetalických rud (Horní Benešov, Horní Město, Zlaté Hory), rud mědi (Zlatohorsko) a uranu (Zálesí u Javorníka).

Právo těžby nerostných surovin náleželo od středověku k souboru výsadních práv panovníka, tzv. regáliím (regálům). Horní regál umožňoval vladaři nejen právo nerost těžit, ale i pronajímat jeho těžbu a kontrolovat distribuci. Na vytěžené nerosty měl vladař nejen předkupní právo, ale část výtěžku získával i v rámci tzv. urburu, tedy stanoveného podílu na zisku, kterou mu musel horní podnikatel, kverk, odvádět. Regál zabraňoval svobodnému dolování nerostných ložisek, zároveň umožňoval v případě potřeby provádět těžbu bez souhlasu majitele daného pozemku. Mnoho dolů bylo zdevastováno v průběhu válek v 15. století. O obnovu kutání v západním Slezsku se posléze zasloužili mimo jiné vřatislavští

biskupové. V polovině 18. století pak byla objevena ložiska uhlí ve východním Slezsku.

Rozvoj průmyslové těžby surovin a paliv umožnil v 19. století vznik ostravské průmyslové aglomerace (jediná na území českého státu). Jejím obdobou na území dnešního polského Slezska je Katovicko (hornoslezská průmyslová aglomerace).

Následky těžby v krajině jsou spjaté se sice leckdy kuriózními (např. kouřící haldy v Ostravě, nakloněný kostel v Orlové), ale ve své podstatě nepříznivými jevy (devastace povrchu, propadliny, znečištění).

• *Jediný dochovaný nástroj opavského varhanáře Václava Thiela z roku 1732. Krnov - hřbitovní kaple*

Varhany

Při vykreslování charakteru Slezska nacházíme fenomén, který na rozdíl od sousedních zemí nelze opomenout, stavitele varhan. Pojem „slezské varhanářství“ bývá spojován s krnovskou firmou bratří Riegerů (1873–1945), původně založenou jejich otcem Franzem Riegerem (1844). Tato firma dlouhá léta formovala varhanní terén celého tehdejšího rakouského a později českého Slezska. Po roce 1948 u nás měl silný, téměř monopolní vliv národní podnik Rieger-Kloss. Povědomí o krnovském

varhanářství je živé dodnes, po roce 1990 vedle tohoto podniku vznikají nové firmy, buď opět v Krnově, nebo v širším okolí.

Stavitelé varhan však v tomto regionu žili i dříve. Připomeňme proto alespoň některé staré mistry - opavské dílny Ryšáků, Václava Thiela a Karla Kuttlera, ratibořského Stanislava Bartolomějského, frýdeckého Františka Horčíčku či velkou varhanářskou rodinu Josefa Staudingera z Andělské Hory. I sám zakladatel krnovské firmy Franz Rieger pocházel z tohoto kraje a od dětství se setkával s varhanami ve svém rodišti v Sosnové.

• Horský dům s hrázděným štítem, Adamov, okr. Bruntál

Vesnice

Lidová architektura Slezska byla v minulosti ovlivněna mnoha faktory. Jednalo se hlavně o zeměpisné a hospodářské podmínky, dostupnost stavebního materiálu a v neposlední řadě o vliv historického vývoje osídlení. Pro jesenickou oblast byl charakteristický přízemní roubený dům s typickou strmou střechou sedlového tvaru. V oblasti ovlivněné městem Opavou se zachovaly znaky lokální dobové formy tzv. opavského domu, jehož starší vrstvu tvořil přízemní roubený, často omítnutý dům se sedlovou střechou a štítovou orientací. Mladší vrstvu představoval přízemní rozměrný zděný dům se sedlovou střechou o víceprstorovém půdorysu. Převážně roubený dům v Těšínském Slezsku se řadil k typu karpatského domu s mnoha regionálními variantami.

Rytmus života na vesnici byl podmíněn pracovními činnostmi jednotlivých obyvatel vesnice, charakterem koloběhu všedního dne, svátečních a obřadních příležitostí, vztahy mezi příslušníky rodiny i vesnice. Pracovní dny začínaly před východem slunce a byly vyplněny prací, do níž se zapojovala celá rodina. Obřadní

a obyčejové projevy směřovaly k zajištění prosperity v hospodářském i rodinném životě celé vesnice.

Výrazná proměna venkova proběhla v souvislosti s kolektivizací zemědělství, která způsobila rozpad kulturního i hospodářského života vesnice. Kolektivizace také změnila ráz krajiny.

V současnosti není život na venkově spojován s tradičním způsobem vesnického hospodaření, ale naopak s trávením volného času.

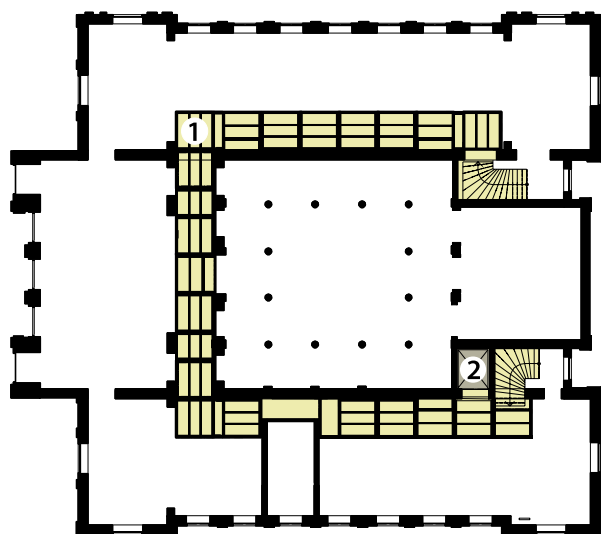

• Roubený dům v Bukovci u Jablunkova

• Anonym, pomník Eduarda Schöna-Engelsberga, významného slezského hudebního skladatele, dobová pohlednice před rokem 1900

HISTORIE SLEZSKA

3NP

1 expoze „Historie Slezska“

2 výtah

Závěrečná část expozice Slezsko vyplňuje prostor vloženého ochozu v prvním patře a je věnována stručnému nástinu dějin celého historického Slezska, ne tedy pouze jeho dnešní české části. Textové, obrazové a grafické informace jsou obohaceny výběrem předmětů stejného typu, opakujících se od pravěku po současnost.

Výběr exponátů ilustruje například to, čím se v různých obdobích platilo, čím se lidé zdobili, jakými nástroji se bojovalo nebo pracovalo. Procházka po ochozu umožňuje návštěvníkovi pohled shora a rekapitulaci celé předchozí expoziční části – Encyklopedie Slezska.

• Pazourková sekerka s částečně hlazeným tělem. Pozdní doba kamenná

Pravěk

Horní a střední Poodří je regionem osídleným od pravěku, nejstarší stopy sahají snad až do doby zhruba 500 tisíc let př. n. l. Kultury starého a středního paleolitu jsou v tomto prostoru doloženy kamennými nástroji a známým nálezem zlomku čelisti dítěte neandrtálce z jeskyně Šipka u Štramberka, starým zhruba 40 tisíc let. V mladším paleolitu zde působili příslušníci loveckých kultur. Z jejich sídlišť lze jmenovat vrch Landek u Ostravy, odkud pochází světoznámý nález Petřkovické Venuše, a Kylešovský kopec v Opavě, kde byl učiněn unikátní objev meteoritického železa.

V 6. tisíciletí př. n. l., na počátku mladší doby kamenné, začali na území dnešního Slezska pronikat z jihovýchodu nejstarší zemědělci a s nimi i kultura s lineární keramikou. Zaváděli usedlý způsob života spojený se stavbou velkých domů křivě konstrukce, chovem dobytka a výrobou keramiky. Zemědělský charakter měly i následné neolitické a eneolitické kultury, které vystřídala invazivní (nomádská) společnost.

V mladší a pozdní době bronzové (asi 1250–750 let př. n. l.) se zde prosadila kultura lužických popelníkových polí s žárovým pohřebním ritem a rozsáhlými nekropolemi přežívajícími do starší doby železné, spojená s halštatskou kulturou. Jedna z největších nekropolí byla zkoumána u Ketře (Kietrz). Od 4. století př. n. l. patřilo Slezsko do sféry vlivu keltské civilizace, kterou v 1. století př. n. l. vystřídala przeworská kultura, rozvíjející se po celou dobu římskou až do stěhování národů.

V 5. století n. l. začal lid vzešlý z této kultury (germánské kmeny) opouštět svá sídla a vydávat se pod tlakem hunské expanze do Podunají a dále na západ. Uvolněné území bylo v průběhu 6. století n. l. postupně obsazováno Slovy.

• Keramický zvoněk s držadlem. Pozdní středověk

Středověk Slezska

První písemné zprávy o kmenech sídlících na území pozdějšího Slezska pocházejí z poloviny 9. století z rukopisu nazývaného Geograf bavorský. V poslední čtvrtině 9. století bylo Slezsko patrně pod nadvládou Velkomoravské říše. Po jejím zániku se dostalo pod vliv státu prvních Přemyslovců a následně, ke konci 10. století, se jej zmocnili polští Piastovci.

Rozhodující vliv na konstituování Slezska měl vznik vratislavského biskupství v roce 1000. V 11.–12. století bylo Slezsko předmětem sporů mezi polským a českým státem, v nichž byla úspěšnější polská knížata. Zejména od první poloviny 13. století pak procházelo Slezsko rozsáhlým procesem kolonizace.

V rámci českého státu byla právě zde zahájena urbanizace krajiny. Mezi nejstarší právní města ve Slezsku se zařadily Bruntál, Hlubčice (Głubczyce) nebo Opava, která se stala jedním z nejvýznamnějších zeměpanských sídel.

Dolní Slezsko se výrazně poněmčilo, Horní Slezsko, zvané dlouho Opolskem, si uchovalo významný podíl slovanského obyvatelstva. V důsledku polského dědickeho práva se Slezsko postupně rozdělilo na množství malých knížectví.

Proces opětného přechodu Slezska k českému státu začal v období posledních Přemyslovců ve 13. století a byl dokončen za lucemburských panovníků Jana Lucemburského, Karla IV. a Václava IV. Právě ve Slezsku se na pozicích knížat udrželi příslušníci vedlejší větve přemyslovského rodu, opavští Přemyslovci, jejímž zakladatelem se stal Mikuláš Opavský, levoboček Přemysla Otakara II.

Pod vlivem husitské revoluce, v průběhu které se Slezsko postavilo na protihusitskou stranu, počalo z důvodů náboženských i národnostních postupné rozvolňování vztahů mezi Slezskem a ostatními částmi českého státu. V čele aktivit proti husitům a následně i proti českým králům Jiřímu z Poděbrad a Vladislavu Jagellonskému ve válkách česko-uherských stálo město Vratislav.

• Komorový kachel s říšským orlem. Raný novověk

Raný novověk Slezska

Vzájemné odcizování českého a slezského prostředí pozastavila luterská reformace, pod jejímž vlivem proběhlo společné vystoupení proti Habsburkům. Po bělohorské porážce v roce 1620 se Slezsku díky přímělvě saského kurfiřta Jana Jiřího podařilo uchovat si částečnou náboženskou svobodu, což bylo potvrzeno i ustanoveními vestfálského míru na konci třicetileté války. K symbolům omezené tolerance náleželo i povolení vystavět tzv. mírové kostely ve Svidnici (Świdnica), Javoru (Jawor) a Hlohově (Głogów). Náboženská tolerance se ale nevztahovala na území, která postupně v důsledku vymírání piastovské dynastie připadla pod vládu habsburských panovníků.

Poslední Piastovci, knížata lehnicko-břežská, vymřeli v roce 1675. Jejich území následně postihla rozsáhlá rekatolizace. Ta vedla k dalšímu odcizování zejména německého protestantského obyvatelstva jak ve vztahu

k českým korunním zemím, tak k habsburské monarchii.

Určité zmírnění rekatolizačního tlaku přinesla dohoda z Altranštátu uzavřená mezi císařem Josefem I. a švédským králem Karlem XII. v roce 1707, díky níž byla slezským protestantům navrácena řada kostelů a povolena výstavba tzv. milostivých evangelických kostelů v Jelení Hoře (Jelenia Góra), Landshutu (Kamienna Góra), Milíči (Milicz), Zahání (Żagań), Kožichově (Kozuchów) a v Těšíně (Cieszyn).

Vzájemné odcizování nekatolického obyvatelstva Slezska a katolické habsburské monarchie však nadále rostlo. Rozdíl se spolu s vojenskou slabostí Habsburků projevil za první slezské války v rychlém a snadném přechodu většiny Slezska pod nadvládu pruského krále Fridricha II. v letech 1740–1742.

• Kostel Panny Marie Těšitelky s bývalým piaristickým klášterem, Bruntál, 30.–40. léta 20. století

Novověk Slezska

V pruské části Slezska se vytvořily podmínky rychlého hospodářského rozvoje zejména textilního průmyslu, dobývání nerostných surovin, hutnictví a cukrovarnictví. V roce 1788 byl v dole na olověnou rudu Fridrich u Tarnovic (Tarnowskie Góry) uveden do provozu první parní stroj na evropském kontinentě. Roku 1796 byla zahájena tavba železa v první koksově vysoké peci ve slévárně v Hlivicích (Gliwice) a v roce 1801 byl ve Slezsku, ve vsi Konary poblíž Volova (Wołów), otevřen jako první na světě cukrovar produkující cukr z cukrové řepy. Slezsko se stalo nejprůmyslovější provincií pruského státu. Slovanské obyvatelstvo se ocitlo pod náporu germanizace a udrželo své pozice jen s obtížemi v katolických oblastech Horního Slezska. Jižní části knížectví nízkého, krnovského, opavského a knížectví těšínského zůstaly součástí habsburské monarchie.

Hospodářský vývoj této části Slezska byl utlumen

přerušením kontaktů s ostatním slezským územím. I přesto se v jeho západní části rozvinul textilní průmysl, ve východní pak těžba uhlí a výroba železa. Z politického hlediska byl „rakouský“ díl Slezska zprvu konstituován jako autonomní provincie habsburské monarchie. Pragmatický císař Josef II. po ztrátě naděje na opětovné získání celého Slezska sloučil rakouské Slezsko s Moravou.

Revoluce roku 1848 zlikvidovala vrchnostenský systém a zahájila i ve Slezsku vlnu národně obrozenec-kých procesů. Probíhaly střety mezi Němci směřujícími k ideálu pangermanismu, Poláky ovlivněnými myšlenkou možnosti restituování polského státu a Čechy soustřeďujícími se na obnovení státoprávních pozic českého státu. Během 19. století se Slezsko stalo jedním z nejprůmyslovějších regionů Evropy.

• Pohled na areál pivovaru, Opava, 50. léta 20. století

Novodobé dějiny a současnost Slezska

Většinu politického života občanské společnosti ve Slezsku ovládla národní ideologie. Konflikty vyvrcholily v závěru 1. světové války, kdy bylo rozhodnutím vítězných mocností Slezsko rozděleno mezi Německo, Polsko a Československo. V roce 1920 proběhlo rozdělení Těšínska, včetně města Těšína, mezi polský a československý stát.

V důsledku nacistické agrese vůči Československu a Polsku se celé Slezsko v období 2. světové války ocitlo pod německou správou, v rámci níž bylo podřízeno vyššímu správnímu celku. Nacistický teror postihl především Židy a Poláky. Na okupovaných územích obydlených českým a polským obyvatelstvem působily odbojové organizace. V roce 1945 bylo celé území Slezska obsazeno Sovětskou armádou.

Po roce 1945 rozhodly vítězné mocnosti o rozdělení Slezska mezi Polsko, jemuž připadlo celé území kdysi pruského Slezska (kromě Hlučínska), a Československo,

které obdrželo území českého Slezska s Hlučínskem připojeným již v roce 1920.

Z celého Slezska bylo odsunuto německé obyvatelstvo a nahrazeno osídlení z českého a polského vnitrozemí, v polské části pak ještě vysídlení z východních území obsazených Sovětským svazem. Průmyslové bohatství Slezska bylo takřka zničeno. Většina měst, zvláště pak Vratislav a na českém území Opava, byla zdevastována. Průmyslová výroba byla obnovena poměrně záhy.

Současné území Slezska nacházející se v Polsku a v České republice nemá ani v jednom z obou států správní autonomii. Je rozděleno do místních samosprávních celků, v České republice je součástí Moravskoslezského a Olomouckého kraje, v Polsku pak z rozhodující části vojvodství Slezského, Opolského a Dolnoslezského.

Poválečné rozhodnutí o příslušnosti někdejší německé části Slezska k polskému státu bylo stvrzeno mezivládní smlouvou „O konečném uspořádání vztahů k Německu“, uzavřenou Velkou Británií, Francií, Sovětským svazem a Spojenými státy americkými v Moskvě 12. září 1990. Jednou z podmínek byl závazek Německé demokratické republiky a Spolkové republiky Německo uznat hranici s Polskem na Odře a Nise. To se stalo polsko-německou smlouvou ze 14. listopadu 1990, ratifikovanou oběma parlamenty v roce následujícím. Vztahy mezi českým a německým státem ve vazbě na výsledky 2. světové války byly upraveny Česko-německou deklarací o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997.

Obsah:

Úvod 3

Historie 4 - 5

Expozice Slezsko 6 - 7

PŘÍRODA SLEZSKA 8

 Geologie a paleontologie 9 - 11

 Botanika 12

 Hmyz Slezska 13

 Savci Slezska 14

 Studenokrevný život Slezska 15

 Ptačí svět Slezska 15

KŘÍDLA MYŠLENEK 16

 Bohatství země 17

 Volání přírody 17

 Chrám umění 18

 Kabinet umění a kuriozit 19

ENCYKLOPEDIE SLEZSKA 20

 Alegorie 21

 Břidlice 21

 Bydlení 22

 Divadlo 22

 Jazyk 23

 Keramika 23

 Komunikace 24

 Kostel 24

 Krajina 25

 Les 25

 Město 26

 Mír 26

 Obchod 27

 Památky 28

 Sklo 29

 Smrt 29

 Slezsko 30

 Textil 30

 Těžba 31

 Varhany 31

 Vesnice 32

HISTORIE SLEZSKA 34

 Pravěk 35

 Středověk Slezska 35

 Raný novověk Slezska 36

 Novověk Slezska 36

 Novodobé dějiny a současnost Slezska 37

Navštivte i další expozice a areály Slezského zemského muzea ...

Arboretum Nový Dvůr
Stěbořice

Památník Petra Bezruče
Opava

Památník II. světové války
Hrabyně

Areál čs. opevnění
Hlučín-Darkovičky

Srub Petra Bezruče
Ostravice

Slezské zemské muzeum je pomyslnou branou do Slezska. Jeho zájem sahá od živé i neživé přírody přes prehistorii, historii až k dějinám umění, a to především v oblasti českého Slezska, severní a severovýchodní Moravy. Slezské zemské muzeum je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Je nejstarším veřejným muzeem na území dnešní České republiky, jeho historie sahá do roku 1814. Zároveň je se svými 2 400 000 sbírkovými předměty třetím největším muzeem v ČR.

V současnosti spravuje šest expozičních budov a areálů: vedle Historické výstavní budovy v centru Opavy jsou to Arboretum Nový Dvůr ve Stěbořicích, Památník II. světové války v Hrabyni, Památník Petra Bezruče v opavské Ostrožné ulici, Areál československého opevnění Hlučín-Darkovičky a Srub Petra Bezruče v Ostravi-

ci. V muzeu působí odborníci v oblastech mineralogie, geologie, paleontologie, botaniky, dendrologie, entomologie, zoologie, muzeologie, archeologie, etnografie, numismatiky, historie, dějin umění včetně dějin fotografie, hudby, literatury a divadla a dějin vojenství, ale také restaurátoři, muzeologové či knihovníci.

Slezské zemské muzeum ročně připraví přibližně 30 výstav, speciální pozornost je přitom věnována dějinám a přírodě Slezska a tématu 2. světové války. Muzeum je výzkumnou organizací provádějící základní i aplikovaný výzkum. Výsledky publikuje mimo jiné v recenzovaném Časopise Slezského zemského muzea, vycházejícím ve dvou řadách (řada A pro vědy přírodní, řada B pro vědy historické), a v rovněž recenzovaném časopise Slezský sborník.

Průvodce

Průvodce Historickou výstavní budovou Slezského zemského muzea

Autoři textů: **Martin Gajdošík, Lenka Jarošová, Martina Klézlová, Jana Koudelová, Petr Koukal, Petr Kozák, Ilona Matejko, Jaromír Olšovský, Vítězslav Plášek, Sylva Pracná, Jindřich Roháček, Miroslava Suchánková, Jiří Šíl, Antonín Šimčík, Pavel Šopák, Markéta Tymonová, Michal Zezula, Rudolf Žáček**

Redakce textů: **Romana Talačová**

Jazykové korektury: **Jana Válková**

Editorka a produkční práce: **Simona Juračková**

Spolupráce: **Petr Adamec, Ivan Berger**

Autoři fotografií: **Miloš Anděra, Luděk Boucný, Christo Dzeveleki, Rudolf Chodura, Lenka Jarošová, Vítězslav Plášek, Jindřich Roháček, Jiří Šíl, Markéta Tymonová, Luděk Wunsch, Fotoarchiv SZM, Národní památkový ústav – Státní zámek v Hradci nad Moravicí**

Grafický design: **Martin Feikus**

Tisk: **KLEINWÄCHTER**

www.szm.cz

V nákladu 500 ks vydalo v roce 2014 Slezské zemské muzeum jako pokračování projektu „Open Gates to Silesian Museum“ podpořeného z Fondu mikroprojektů v Euroregionu Silesia v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013.

Cíl 3/Cel 3
2007. 2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE